

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

A MAGYAR NÉPTÁNC ÉVTIZEDEI

ONLINE KONFERENCIA

2021. február 1. 10.00

YouTube

Közvetítés az MMA MMKI
YouTube csatornáján.

Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet a

intézménye.

A borítón Timár Mátyás fotója látható.

Előszó

Világszerte ismert a magyar néptánc szépsége, ereje. Akik nyelvünket nem ismerik, azok is értik a mozdulatok üzenetét, a lépések, a csapások, a forgások jelentését.

Éppen 70 éve, 1951-ben alakult meg a Magyar Állami Népi Együttes. Akkor három karból állt: tánc-, ének- és zenekarból. A népi zenekart Gulyás László zeneszerző irányította, az énekkart Csenki Imre. A koreográfus, művészeti vezető Rábai Miklós volt, aki az eredeti magyar néptáncot igyekezett színpadra állítani.

A ma Magyar Táncművészeti Egyetem néven ismert intézmény 1950 szeptemberében indult Állami Balett Intézetként. 1971 szeptemberében, 50 évvel ezelőtt középfokú néptánctagozat is létesült falai között. Azóta kitűnő néptáncművészek, koreográfusok és tanárok sora hagyta el az intézményt, öregbítve tudásukkal folklórunk hírnevét. Konferenciánkon e két jelentős intézményt, ezek eredményeit mutatjuk be, kitérve társadalmi és művészeti hatásaikra.

Berzsenyi 1811-ben írta meg híres versét *A táncok* címmel, amelyben különféle népek táncait hasonlítja össze. A magyarról így szól:

„Titkos törvényt mesterség nem szedi rendbe,
Csak maga szab törvényt, s lelkesedése határt.
Ember az, aki magyar tánchoz jól terme, örüljön!”

A Magyar Állami Népi Együttes és a Magyar Táncművészeti Egyetem számos olyan művészt és szakembert termelt, akikre mindez biztosan elmondható. A virtuális térben különösen kell figyelni azokra a művészeti ágakra, ahol az érintésnek, az arccal való, élő megjelenésnek létfontosságú a jelentősége, ezért is beszélünk most a néptáncosokról.

Fehér Anikó

Program

10.00–10.10	Köszöntő: Kiss János
10.10–10.30	<i>Mihályi Gábor</i> : Hagyomány és modernitás – Utak és irányzatok a Magyar Állami Népi Együttes legújabb kori művészetében
10.30–10.50	<i>Zsuráfszky Zoltán</i> : A Balettintézetől a Magyar Nemzeti Táncegyüttesig
10.50–11.10	<i>Agócs Gergely</i> : A Magyar Állami Népi Együttes <i>Kincses Felvidék</i> című műsorának szerepe a történeti Felföld zenei és táncagyományának magyarországi megjelenítésében
11.10–11.30	<i>Fehér Anikó</i> : A Kállai kettős
11.30–11.50	<i>Timár Mihály</i> : Timár Sándor tevékenysége az Állami Balett Intézetben és a Magyar Állami Népi Együttes élén – Pedagógiai és művészeti megújulás az újfolklorizmus jegyében
11.50–12.10	<i>Bólya Anna Mária</i> : Adalékok az állami népi együttesek történetéhez – A folklóranyag színpadi feldolgozásának kérdései a szkopjei állami népi együttes kapcsán
12.10–12.15	Szünet
12.15–12.35	<i>Bolvári-Takács Gábor</i> : Az önálló néptáncoktatás megalapozása az Állami Balett Intézetben (1950–1971)

12.35–12.55	<i>Hortobágyi Gyöngyvér: 50 év néptánc – Honnan hova?</i> Táncművész- és táncpedagógus-képzés a Magyar Táncművészeti Egyetemen (MTE Néptánc Tanszék)
12.55–13.15	<i>Kővágó Zsuzsa: A Magyar Iskola szemléletével nevelt</i> táncművészek, pedagógusok szerepe, hatása táncművészetünk újragondolásában
13.15–13.30	Zárszó

Absztraktok

Mihályi Gábor

koreográfus, rendező, a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja, a Magyar Állami Népi Együttes együttesvezetője

Hagyomány és modernitás – Utak és irányzatok a Magyar Állami Népi Együttes legújabb kori művészetében

Az előadó rövid történeti áttekintéssel indít „térben és időben” – ha vázlatosan is –, kontextusba helyezve a társulat szellemiségét. Az előadás további része az általa képviselt több mint két évtizedes művészetfilozófia bemutatása néhány gyakorlati példán – előadáson – keresztül. A korszerű hagyományértelmezés gondolatköre mellett kitérve a műfaji sokszínűsége, a mozdulat stilizációjára, a tánc színpadi térben való működtetésére, a zenére (legyen az népzene vagy abból inspirálódó kortárs zene), a jelmezre, a díszletre, a fényre, a mai dramaturgiára. Az előadó célja meggyőzően érzékeltetni azt a szándékát, hogy a Magyar Állami Népi Együttes elodázhatatlan feladata az „őrzés” mellett az „újraalkotás”, a folyamatos formai és koncepcionális megújulás.

Zsuráfszky Zoltán

táncművész, koreográfus, a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja

A Balettintézetől a Magyar Nemzeti Táncegyüttesig

Az előadó az egykori Balettintézet (ma Táncművészeti Egyetem) első néptáncra specializálódott osztályában (néptánctagozat) végzett 1975-ben

nívódíjjal. Akkori osztályából hat pár került a Magyar Állami Népi Együtteshez. Pályája azóta is felfelé ível, először táncosként, ma koreográfusként és együttesvezetőként viszi hírül a világban a magyar néptánc erejét. A Kossuth-díjas koreográfus most a néptánc színpadra viteléről, jelenbe ágyazásáról szól.

Agócs Gergely

néprajzkutató, a Magyar Művészeti Akadémia Művészeti Ösztöndíj-programjának ösztöndíjasa, a Hagyományok Háza tudományos munkatársa

A Magyar Állami Népi Együttes *Kincses Felvidék* című műsorának szerepe a történeti Felföld zenei és tánc hagyományának magyarországi megjelenítésében

A Magyar Állami Népi Együttes ezzel a műsorával Magyarországon elsőként állított színpadra egy, a történeti Felföld tánc- és zenefolklórját bemutató, egész estét betöltő produkciót. Itt Bartók szellemiségében, a magyar kanásztáncok, dudanóták, asztali nóták és rítusénekek, csárdások, karikázók és verbunkok mellett mindezek szlovák, görál-lengyel és ruszin párhuzamai is megjelentek.

A *Kincses Felvidék* egy, az egész Kárpát-medencét átölelő Bartók-trilógia első része. Az anyagot megpróbálták olyan területek mentén felépíteni, amelyek Bartók Béla kedvenc gyűjtőhelyei voltak. Ebben a műsorban is igyekeztek megfelelni annak az instrukciónak, amely szerint „a lényeges az, hogy a parasztszenének azt a szavakkal le sem írható benső karakterét vigyük át zenénkbe, sőt nem csak azt, hanem az egész paraszti muzsikálásnak, hogy úgy mondjam, a levegőjét”. De az egészben nem is az a bizonyos szakmai magyarázatot, folklorisztikai sorvezetőt igénylő töltés a legfontosabb. Agócs Gergelyéknek rá kellett döbbenniük, hogy a leglényegesebb, amit az ilyen műsorok színrevitelénél megélhetnek, az egy felismerés, amelynek mentén őszintén, pátosz és negéd nélkül ki tudják mondani: „itt és most Bartók vezéreszméje, a népek testvérré válásának gondolata vezérelt minket is”.

Fehér Anikó

karnagy, népzene kutató, a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója

A Kállai kettős

Az 1950-ben alapított Magyar Állami Népi Együttes egyik talán legismertebb, nagyon gyakran előadott darabja az az alig 10 perces alkotás, amelyet a kor legnagyobb zeneszerzője, Kodály zenéjére alkotott az együttes alapító koreográfusa, Rábai Miklós.

Az alkotás alapja az a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, egészen pontosan Nagykállón megtalált és szorosan a településhez kötődő tánc speciális dallamokkal, amelyet már a XVII. században említenek, de a XIX. század végén írtak le először. Az eredeti tánchoz, amely tulajdonképpen táncballada, azaz egy történet elmesélése, számos legenda fűződik. Kodály a Kállai kettős alapidallamait először 1921-ben hallotta. Fonográfra való rögzítése hét évvel később történt meg. Pár év múlva egy filmben is láthatóvá – hallhatóvá vált – betételeként a tánc. Az előadás a tánc folklórgyökereit, valamint Kodály művének hátterét vizsgálja.

Timár Mihály

néptáncpedagógus, a Magyar Művészeti Akadémia Művészeti Ösztöndíj-programjának ösztöndíjasa

Timár Sándor tevékenysége az Állami Balett Intézetben és a Magyar Állami Népi Együttes élén – Pedagógiai és művészeti megújulás az újfolklorizmus jegyében

A hivatásosnéptáncos-képzés 1971-ben indult az Állami Balett Intézetben Rábai Miklós, a Magyar Állami Népi Együttes akkori művészeti vezetője kezdeményezésére. Az első évfolyam vezetésére Timár Sándort és Györgyfalvay Katalint kérték fel. Timár Sándor erre az időszakra már jórészt kialakította pedagógiai módszerét saját műhelyében, a Bartók Béla Táncegyüttesben, így már az első évfolyam növendékei is a Timár-módszer szerint, tájegységekre részletesen lebontva, anyanyelvüként, egy teljesen új szemszögből ismerhették meg általa a néptáncot. A mai néptáncművészet számos jeles képviselője került ki ebből a legendás osztályból. A sikeres munka folytatódott, később Timár Sándor lett a főiskolává szerveződő intézmény néptánc-tanszékének vezetője, beindult a felsőfokú néptáncpedagógus-képzés is. Timár Sándor ma is a Magyar Táncművészeti Egyetem címzetes egyetemi tanára.

Az 1970-es évek néptáncművészete az amatőr együttesekben forrongott és újult meg, amatőr együttesek élén vált ismertté egy új koreográfus-generáció, köztük Timár Sándor. Timár pedagógiai módszere, koreográfiai stílusa az egész országban és külföldön is lelkes követőkre talált. A hivatásos együttesek ezzel szemben még hordozták az 1950-es évekből örökölt struktúrákat és művészi koncepciót. Pozsgay Imre művelődési miniszter 1981-ben úgy döntött, hogy a Magyar Állami Népi Együttes arculatát a Timár Sándor nevével fémjelzett és a Bartók Béla Táncegyüttesben sikerre vitt újfolklorista modell szerint kell átalakítani, így Timárt nevezte ki a Magyar Állami Népi Együttes művészeti vezetőjének. A bő másfél évtizedes Timár-korszak alatt az együttes teljesen átalakult. Számtalan hazai és külföldi siker bizonyította, hogy Timár Sándor művészi elképzelései a professzionális körülmények között még inkább kibontakoznak. A Magyar Állami Népi Együttes új repertoárjának kialakításában korábbi jelentős műveit is felhasználta, de az együttes élén eltöltött évek alatt koreografálta életművének talán legjelentősebb alkotásait.

Bólya Anna Mária

zeneelmélet- és tánc-történettanár, a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa, a Magyar Táncművészeti Egyetem egyetemi docense

Adalékok az állami népi együttesek történetéhez – A folklóranyag színpadi feldolgozásának kérdései a szkopjei állami népi együttes kapcsán

A szkopjei állami népi együttes (hivatalos nevén: Macedón Nemzeti Tánc- és Énekegyüttes) a Magyar Állami Népi Együttessel azonos korszakban és ahhoz hasonló célokkal alakult meg. A falusi folklóranyag állapotában és gyűjtési folyamatában, a repertoárba való integrációjában, majd visszatánulásában, valamint a művészi feldolgozás szintjében viszont vannak különbségek a két együttes történetében.

A folklóranyagot stilizáló koreográfiák létrejöttével, majd visszatánulásával, széleskörű diffúziójával ezen a földrajzi területen is létrejöttek az etnológiai diskurzusban leírt „párhuzamos hagyományok”. A jelenség a magyar tradícióban már a Gyöngyösbokréta mozgalom létrejötte óta nyomon követhető. A macedón folklórt bemutató együttes életében azonban a falusi kultúra és a művészi feldolgozás egymáshoz való viszonya a magyarországihoz képest eltérő kulturális mintázatok révén alakult. Ennek bemutatásával járul hozzá az előadás a Magyar Állami Népi Együttes repertoárjának művészetelméleti vizsgálatához.

Bolvári-Takács Gábor

egyetemi tanár, a Magyar Táncművészeti Egyetem rektora

Az önálló néptáncoktatás megalapozása az Állami Balett Intézetben (1950–1971)

Az előadás két évtizedet tekint át a mai nevén Magyar Táncművészeti Egyetemen folyó néptáncosképzés előtörténetéből. Az Állami Balett Intézet (ÁBI) és a Magyar Állami Népi Együttes (MÁNE) alapításáról a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1950 júniusában egyazon napirendi pont keretében döntött. Az előadó mindenekelőtt bemutatja a döntés körülményeit és néhány levéltári dokumentumát. Az ÁBI-ban 1950–1953 között a népi tánc csoportok vezetőinek képzésére hároméves esti tanfolyam működött az amatőr együttesek vezetői utánpótlásának biztosítására, amelynek tartalmi elemeit, személyi feltételeit és megszűnésének okait szintén körüljárja. Emellett Lőrinc György ÁBI-igazgató az 1950-es évek végén, illetve Rábai Miklós, a MÁNE művészeti vezetője az 1960-as évek elején egymásól függetlenül kezdeményezték az önálló néptánc tagozat létrehozását az Állami Balett Intézetben. A terv csak 1971-ben vált valóra az első néptáncos osztály megindításával, az előadó bemutatja Lőrinc és Rábai egy-egy, ebben a témában írott felterjesztését.

Hortobágyi Gyöngyvér

a Magyar Táncművészeti Egyetem főiskolai tanára

50 év néptánc – Honnan hova?

Táncművész- és táncpedagógus-képzés a Magyar Táncművészeti Egyetemen (MTE Néptánc Tanszék)

Az előadás a Magyar Táncművészeti Egyetemen folyó néptáncosművész-, illetve -pedagógusképzéseket mutatja be. Szó esik többek közt a néptánc-tagozatról, azon belül az első évfolyamtól a tizennegyedikig. Rövid áttekintést kaphatunk a néptánc-tagozattól a táncművész BA néptáncszakirány-diplomáig, emellett az előadó bevezet minket az oktatói utánpótlás-programba, valamint a bolognai rendszer hozta változásokba. Megemlíti továbbá a pedagógusképzést 1988-tól és a vidéki, kihelyezett képzési helyszíneket. Végezetül bemutatja a bolognai rendszer bevezetését is (táncos- és próbavezető-alapszak, mesterszak), majd a strukturális változásokat a pedagógusképzésben.

Kővágó Zsuzsa

a Magyar Táncművészeti Egyetem címzetes egyetemi docense

A Magyar Iskola szemléletével nevelt táncművészek, pedagógusok szerepe, hatása táncművészetünk újragondolásában

Az előadó mindenekelőtt körbejárja a kérdést: mit jelent a „Magyar Iskola”? A néptáncművészszak első periódusának eltérő szemléletű, iskolateremtő mestereinek bemutatását követően kitér a végzett növendékek megjelenésére is a professzionális társulatoknál.

Választ kaphatunk továbbá arra a kérdésre, hogy mi a különbség az autenticitás és a táncszínház között, milyen szerepe van a kortárs tánc eredményeinek, megismerésének és a táncos anyanyelv kapcsolatának az alkotó- és előadóművészetben.

Végezetül szó esik a pályamódosítási lehetőségekről, az alternatív társulatokról és a néptáncművészekről, emellett átfogó képet kaphatunk az új koreográfus- és pedagógusnemzedék megjelenéséről és az országhatáron túli eredményekről is.